

VAIŽGANTAS

**ALEKSIUKAS
IR MOTUTĖ**

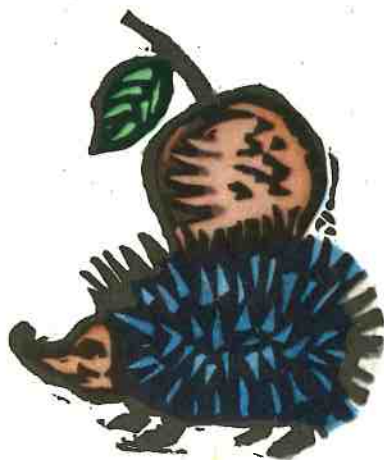
Iliustravo
REGINA ULBIKAITĖ

Lietuvių Kultūros Židinio New Yorke
ANTANO MACEIKOS Vardo
BIBLIOTEKA
Skyrius 8-37
Nr. 5108

VILNIUS 1976

**TĖVELIS OBUOLĮ,
RĖŠKIA**

Šilta, graži vasaros diena.

Taučius vienmarškinis dalgė ant prieklėčio plaka. Aleksiukas, irgi vienais marškinėliais, kaip ir visados, stovi prie savo tėvelio šlaunies prisiglaudęs ir, rodos, tūkstantį metų sektų be nuobodžio tą vienodąjį plaktuko taukšėjimą. Nuostabu? Nenuostabu: juk tai jo tėvelis dirba. Kai tėvelio nėra, ir Aleksiuko namie nėra.

Štai Taučius pabaigė plakęs; apžiūrėjo ašmenis, dalgės virkščią, pamėgino, ar tvirtai pririštas buožakys. Atsigėrė, kaip papratęs, tabokos ir, dėdamas tabokinėlę atgal, sako:

— Ar nori obuolio?

Obuolys Aleksiukui ne naujiena: jis sodelio viešpats. Bet norėdamas, kad tėvelis kuo ilgiausiai su juo pabūtų, ima ploti rankelėm ir, džiaugsmu šokinėdamas, šaukti:

— Noliu, noliu, noliu!!!

Taučius stojasi. Neskubėdamas ieško skiedryne ilgcs žalgos. Radęs tinkamą, perskelia laibgalį, įspraudžia vagelį; tai žnyplės. Jei įstengia iškelti aukštin, Aleksiukas labai rimtai, it kryžių į kapus nešdamas, žingsniuoja

giedodamas pirma tėvelio; jei nepakelia, žeme velka apžergęs, raitas. Susidaro procesija į minkštąją obelį.

Sustoję saulės pusėje, abudu akylai apžvelgia visą obelį, bene pagelto dar bent vienas alyvinis, prieš pat saulę besikaitindamas. Antai pačioje viršūnėje kaip vaškas tviska pilnas dviejų jo kumštelių dydžio, akim, ne tik gomuriui mielas obuolys. Akelės smaguriu sužiba. Taučius siekia žnyplėmis ir nepasiekia.

— Eikš, — sako, — aš tave pakelsiu, o tu mušk virpčiu, kad tasai gražulis nukristų.

Atsisėdęs ant tėvelio peties, Aleksiuukas nusitveria kartį, iškelia aukštyn; bet kad reikia suduoti, kartelė ten tekrinta, kur pati nori, numušdama keletą visiškai žalių obuoliukų.

— Na, dar kartą!

Kelia dar kartą, bet rankelės dreba, juokas krūtinę kutena, leidžia ir vėl pro šalį... Skambamas juoko balselis maloniai skardena sodelį.

Taučius, apsimeddamas piktas, lyg niekindamas savo antrininką, meta Aleksiuoką nuo peties žemėn.

— Et, kad iš tavęs tai dar nieko nėra gera! Žiūrėk, kiek obuolių išgadinai, o reikiamojo nenumušei...

— Tai ką gi darysiva? — klausia vaikas, jau rimtai susirūpinęs.

— Nežinau! — šaltai atsako Taučius ir siekia tabokos. O geltonasai tebetviska obelies viršūnėje, lyg meiliai tyčiodamasis stovinčiais žemėje.

Alexsiukas pradeda norėti jo nusirėkšti ne tiek pavalgyti, kiek kad įveiktų atkaklų jo pasipriešinimą. Ima neramiai dairytis aplinkui, ieškodamas geresnių priemonių.

Šit vidury kiemo, po puikiu, apskritu kaip skėtis žilvičiu, kur gražiu laiku grįžtanti iš laukų šeimyna vakarieniauja, stovi ilgas suolelis.

— Tėveli! — ūmai sušunka Aleksiuukas gudragalviaudamas. — Geriau aš tamstą pakelsiu...

— Na, kelk, — vis šaltai sako Taučius, lyg tai būtų visai galimas daiktas.

Alexsiukas juokdamasis bėga kieman, verčia suolelį aukštyn kojomis ir tęsia atatupstas sodan, kaip skruzdėlė šapą. Taučius apsimeta nematęs to

juokingojo vargo; pasisėmęs pirštais tabokos, dairosi po medžių viršūnes, kaip žvaigždes skaitydamas.

Štai vargais negalais Aleksiukas atkeliauja lig pat obelies. Tėvelis, ant suololio pasistojęs, viena ranka lengvai įžardo į žnyplės šakelę su geltonuoju; šakelė trekš sukama, obuolys šliūkšt per lapus ir bupt po kojų, net persprogo ir sultys ištiško. Kad nebūtų Aleksiukas pasisukęs, būtų, kaip tam tinginiui, į pat dantis įkritęs, tik krimsk.

Aleksiukas, kaip paukštinis šunaitis į pašautą paukštį, puola į nukritusį obuolį; griebia į abi sauji ir, džiaugsmu vypsodamas, aukštai prieš tėvelį rankeles iškeldamas, guosliai ritinėja švelnųjį kamuolį. O Taučius, jau nuo suololio nužengęs ir žnyplės savo peties atšliejęs, žiūri į sūnų ir kišenėn tabokos siekia.

— Tėveli, pirma tamsta atsikąsk! — sako Aleksiukas, stengdamasis trumputes savo rankeles kuo aukščiau iškelti.

É PIRMA TAMSTA ATSIKÁŠK ! É

— Et, dantų nebeturiu...

— Tuli, tuli! Paglaužk tuo iltiniu! — neatlyžta Aleksiukas.

Toks neveidmainiškas sūnaus pakvietimas įveikia Taučių, ir jisai ima žando pašaliu graužti obuolį, o sūnelis, rankeles užpakaly sunėręs ir galvelę aukštyn atmetęs, žiūri, kaip jo tėvelis vaišinas — obuolį obliuoja.

Bent kiek paobliavęs, Taučius kyštelia obuolį Aleksiukui atgal, atsivaišindamas:

— Valgyk sau pats.

— Dar, dar, tėveli! — nenori Aleksiukas imti. Bet paima, nuliūsdamas, kad jau rėškimo istorija pasibaigė ir tėvelis tikrai ima pertrauktą savo darbą varyti.

Ne! Nėra, nei buvę yra visame pasaulyje tėvelio, geresnio už Aleksiuko tėvelį!

**ALEKSIUKAS
IR MOTUTĖ**

Tap-tap-tap-tap, iš kažin kur žeme atėjo smulkių žingsnių garsas. Taučvienė krūptelia, instinktyviai glaudžiasi prie sienos. Ūmai jos veidas nušvinta: pažino sūnelio žingsnius per kluoną ir kiemą. Saldi meilė pražydo jos lūpose, veide ir akyse ir padarė ją beveik gražią.

Taip rudenį padangė: tai tamsiu debesėliu apsiniaukia, tai vėl saule nušvinta.

Greitai, jau linksmesnė, nuo lango pašokusi, vikriai ima lapus doroti, o tasai vikrumas reiškia, jog dar ne taip sena, kaip veidas rodo.

Pulte įpuola pirkion Aleksiukas.

— Motut, duok duonos: valgyt nebeiškenčiu!.. — sušunka uždususiu balsu, vos šyptelėjęs į linksmą mamą; ir nelaukdamas ko patiekiant, kimba į stalčių. Sekės: yra kažin koku du kąsniu! Tuo vieną šmakšt už ančio, antrą kapt į dantis ir marš atgal pro duris.

Taučvienė nesuskubo nė žodžio ištarti, Aleksiukas jau būtų ir vėl išnykęs, kad nebūtų pat duryse už marškinėlių nutvėrusi. Truktelėjo nenuoramą, tik per nevalią iš motutės trauktis pasirodė nepadoru, ir jis, apsimesdamas ramiu, nors tankus alsavimas reiškė didžiausią nekantrybę, kemšas burnon duoną.

— Palauk tu, skruzdėle! Argi įdygtas? Nei valandėlės nepaesti namie...
Nu, kur tu visą dieną lakstai, nė valgytų nepareidamas?

— Buvau pas piovėjus...

— O dėl ko plaukeliai šlapi? — priduria Taučvienė, netikėdama ir sūnaus galvelę glostydama.

— Maudėmės upelyje...

— Kame gi piauna? Ar jau daug nuvarė?

— Užulankyje. Lig kalno... Leisk, motut, neturiu laiko!..

— Nors gi pietų pavalgyk. Štai viralo, štai pieno, — kokio tik nori: saldaus, rūgusio su grietine, su varške. Gal mėsos kąsnelį? — ir jau buvo besiekianti krosnyje stovinčiojo indo.

Mėsa pakvipo. Atminus šviežią varškę, seilės Aleksiukui drykstelėjo, ir jis jau buvo besutinkąs pavalgyti. Tik staiga atminė, jog, kol motina paduos ir jis pavalgys, išeis visas ketvirtis, o čia sėbrai, ūlyčgalyje belaukią, šmūkštelės nekantruodami kur šalin, nė žymės nepalikdami. Iš jų to neilgai laukti!

Mintis, jog sėbrai be jo gali ką nuspręsti ir patys vieni kur nukeliauti, net visą kūną Aleksiukui užtirpino. Tad nebeatmindamas nei padorumo, nei smaliūgų, trumpai taręs: „Nenoriu!“ — spruko pro duris stačiai per sodelį.

Nustebusi Taučvienė net rankom sau per šlaunis pliaukšterėjo.

— Grižk, mardva, tuojau valgytų! — sušuko išsivijus. Bet Aleksiukas jau buvo iš pažemio kokią dešimtį žalių žaliausių obuoliukų nusitraukęs ir aukštoje statinėje tvoroje kaip katinas pasikoręs.

Štai ir už tvoros, prie pat sėbrų, ir pačiu laiku, nes jau buvo kaip kregždės pakilę į Graužės lėkti, puikion kalne girelėn. Tačiau, išvydę iš sodo iššokantį draugą, susilaikė ir godžiai apstojo.

Krikščioniškiausiai pasidalijęs su jais žaliais skanynais, jau drauge šovė pamiškėn, iš vienos rankos kąsdamas duonos, iš antros — žalio obuolio. Ir galėjo bet ką įtikinėti, visame pasaulyje nesą gardesnio valgio, kaip rupi rugienė duona su žaliu obuoliu. Bent vėliau jam niekas nebepataisė tokio gražaus ir skanaus stalo, nei sodžiuje, nei miestuose.

— Parbėgi, nenuorama, nors vakarą, — sutinka Taučvienė Aleksiuką prieš pat saulei sėdant. — Visą dieną nevalgęs! Kuo tu ir gyvas beesi per

**AŠ - SENA, DIEGLI, GAVAU,
LAPUS IR VANDENI.
* BENEŠDAMA**

O JAM.

TAIP GERA

IR RAMU TAME MOTINOS GLĖBYJE!

vasarą? — aimanuoja, ant sprysko suolo atsisėdusi ir jo plaukelius maloniai glostydama. — Kaipgi tu, sūneli, palieki mane vieną? Aš — sena, dieglį gavau, lapus ir vandenį benešdama; o kad tu būtumei buvęs, ant lazdos būtuva pasisvėrę ir gražiai, lengvai parnešę...

Ir taip Aleksiukui gaili savo motutės, taip bausis tas dieglis pašonėje, jog negali rasti žodžių save išpeikti už tokį užsimiršimą. Kuone su ašaromis glaudžiasi prie motinos šono, tylomis maldaudamas, kad atleistų ir užmirštų.

Taučvienės širdis tai ir be žodžių supranta. Karštai spaudžia vaikelį prie išdžiūvusios savo krūtinės; bučiuoja vienon akin, paskui antron, o jam taip gera, taip gera ir taip ramu tame motinos glėbyje, jog, rodos, niekad nebeatsitrauks nuo jos. Bet ligi tik rytą pašvies skauti saulelė — atsikartos griežtai ta pati istorija, tas pats badavimas, tas pats išmetinėjimas, na, ir toks pat gailėjimasis už prasikaltimus.

— Ak, jau gyvulius atgena! Susimildamas, kurk kaminą vakarienei virti... Tatai su tavim besėdint, nei karvėms, nei kiaulėms nepadėta... nei mergaitė bent viena iš lauko neatbėga padėtų... Ką aš viena bedarysiu?... Tiek darbo, tiek darbo... — kalba didžiausiu nusiminimu, kaip sudegusi sukiodamasi į visas šalis.

Tačiau žiūrėk: viskas atsirado savo vietoje, viskas įvyko tinkamu laiku; ir gyvuliams paduota užkasti, iš plikų laukų sugrįžus, ir karvės pamelžta, ir pienas sukošta, ir baltai užlieta vakarienė laukia darbininkų iš lauko sugrįžtant, ir Aleksiukui skyrium dar balčiau užlietas dubenėlis ar šiaip jau skardinėlė pieno, nors jo nelabai mėgo.

Tik jau menkas bėra Aleksiuko valgymas. Blakstienos kaip švininės žemyn krinta, akis vožia; suvargusios kojelės stingsta; apima toks negalėjimas, jog, rodos, jokiuo gyvu būdu nė per kiemą nebepereis. Ir krinta vargšas ten, kur atsiradęs: prie slenksčio ant sprysko, pašalėje ar pirkioje ant suolo.

Ir vos tik per mažą mažą akių plyšelį bemato, kaip šeimyna iš laukų grįžta; senieji, sunkiai dūsausdami, sustingę, palengvo prie stalo slenkas; jau nieji klykaudami, juokaudami, besimaitodami...

Aleksiuku niekas nesirūpina, ir jam dyvai, jog gali būti toksai pusvalandis, kad niekas int jį nežiūrėtų, niekas nekalbintų, nekaikintų ir nesikultų su juo. Dėlto nepyksta. Minga ant kieto, be priegalvio, kaip bestovįs, gerai žinodamas, jog motutė, šeimyną pavalgydinus, suras jį, maloningai paims lėpstantį glėbin ir, kalbėdama šimtus lipšnių žodelių, nuneš pataisytan guolin.

**ALEKSIUKAS
UOGAUJA**

-Ak, kad čia būtų kokios gardžios rūgštelės!.. — vieną kartą išsitarė serganti Taučvienė, net alpdama troškimu.

— Gal batvinių misos atnešti? Šviežia, tik darė. Labai gardi rūgštelė, — pasiūlė Aleksiukas.

— Ne...

— Gal uogų syvo su vandeniu?

— Ne...

— Tai ko gi?

— Kad pati nežinau.

Ligonims, sako, dažnai užeiną kažin kokie nesuprantami geidimai. Aleksiukui pagailo motutės.

— Tai aš gi tamstai atnešiu... Tik pabūk viena... — tarė, nušvitęs laiminga mintimi.

Ir, nelaukdamas atsako, ėmė kojas čebatėliais autis: atėjo į galvą, beg neįsirpo jau raiste mėlynės.

Raistas buvo netoli, už neviso kilometro, slesnoje tarpukalnėje, drėgnas, storą samanų patalą pasiklojęs. Medžiai tai reti ir lig debesų aukšti, tai atžalos tankios kaip šepetyš — tikra gyvačių lindyne...

Aleksiukas iš mažens buvo pernelyg jautrus. Į biaučius daiktus nė pažiūrėti negalėjo. Užmuštas gyvatės piemenys dažnai valkiojo tąsė, pavasarį į butelius kimšo ir ant gurbų kabinėjo — gyvuliams vaistams; vasarą į skruzdėlyną ar į vandenį mėtė.

Pamatęs pusės metro nuogą gleivėtą pantį plikom blakstienom, piktom, reiškiam kaip žmogaus akim, per visą mėnesį dairėsi aplink; net į lovele guldamas, graibėsi, beg nėra kur piktosios. Šiurpulys ėmė, tik atminus, kad ta biauzybė ne tai kad įkastų, bet kad nors per nuogą kūną peršliaužtų.

Aleksiukas kojas apsvyniojo vilnoniais autskaris, nors karšta buvo kaip pirtyje: per vilnoną, matai, gyvatės geluonis nepereinas, nors čebato odą lengvai perkertanti; dėl visa ko ir čebatėliais sveikaisiais apsiavė; lazdos nusitvėrė už vidurio, kad, gyvatei į galą lazdos įkirtus, geluonis, išilgai lazdos lengvai perėjęs, į ranką neištų, — ir išėjo sergančiai motutei gardžios rūgštelės ieškotų, kaip toje pasakoje karalaitis savo mylimajai gyvojo vandens parneštų.

Išėjo gana drąsiai, lazda piktai taukšėdamas, ančiakius kiek begalėdamas suraukęs. Tik netoli nuo miškelio ančiakiai pradėjo leistis, akelės iš baimės kėstis; lazda nebetaukšėjo, tik nešė ją pakėlęs, kad, pamatęs ramiai sau gulinčią... kuo greičiausiai galėtų atgal smukti; per sprandą gi tada tedrožti, kada pamatys verpste ant uodegos atlekiančią. Gyvatės, kai įpyksta ir ima vyti, stačios ant uodegos lekia, ne raitytis raitosi; taip jos ir raitą gali pavyti, o jau pėsčias tai niekaip neišbėgs.

Vienas bernaitis turėjo labai greitą eržilą. Pasimazgęs jį, išjojo raistan gyvačių karaliaus ieškotų (jo vainikas esąs vienu diementų). Ag ir atrado. Sučiupo vainiką, šoko ant arklio ir žaibu leidosi iš miško. Gailiai sušnypštė karalius; tan balsan sušnypštė visos raisto gyvatės, net medžių šakos sudrebėjo, ir kiek tik jų buvo, šoko vytis. Lekia žirgas, kojomis žemės nesiekia; vejas stačios gyvatės, kaip pievos smilgos, po kairei ir po dešinei liūliuoja, neapsakomu piktumu į raitelio veidą išžiūrėjusios; rodos, sakyte sako: numesk vainiką ir jok sau sveikas. Kur jis tau mes! Paukščiu skrenda bernaitis ir pagalios mato, visas pralenkęs; visos nusileido, atsiliko. Atsiduso bernaitis, kaip mirties paleistas.

— Dievui gi dėkui — betgi išbėgau! Dėkui ir tau, žirgeli juodbėrėli,

NUMESK. VAINIKĄ,
IR JOK SAU SVEIKAS

NA,
DAR
ANT

VIENO KELMO, IR BUS GANA!

kad mane jauną vadavai: bus man aukso rūmai, bus tau sidabro stonelė... — tarė parjojęs ir siekė uodegos atmazgyti. Čiaukš gyvatė į baltą ranką: viršta bernelis nebegyvas, lekia gyvatė atgal su vainiku: būta jos išokta pamazgyton arklio uodegon.

Raistas, kurį per tris sveikamarijas visą skersai galėjai perbėgti, Aleksiu-
kui rodės tokia giria, jog gyvačių karalius ir paieškojęs nerastų geresnės. Per kilometrą aplink nė gyvos dūšios, jokio balselio: girdis, kaip nudžiū-
vusi šakelė krinta. Tokia paslaptinga, baisi tylą, kad net čia pat sustaugęs vilkas broliu pasirodytų.

Pakraščiais uogienojų nėra; reikia eiti gilumon, tankumon. Trumpi tu-
rėjo būti Aleksiu-ko žingsniai: ėjęs ėjęs, amžiną valandą ėjęs, kad atsigrįžo,
reti pakraščio medžiai vis tebesimatė. Toliau... tanku ir tamsu. Štai ir pušų
kelmai, uogienojais apaugę. Kur-ne-kur derli sultinga uoga mėlynuoja
ir, linksmi blizgėdama saulėje, prašosi nuraškoma. Drūtos pušų šaknys,
kaip voro kojos, samanomis apžėlusios, plačiai apkėtusios turi drėgną
žemę. Po šaknim urvų urveliai, nė suskaiityti; vis tai gyvačių landos: užsi-
stosi ant jų, ir ištrykš iš urvo biauri kirmėlė, kaip iš lieso galvijo paskūrio
paspaudus ištrykšta inkstiras. Brrr...

Vienu matu Aleksiu-ukas atminė visa, ką tik buvo girdėjęs apie gyvates ir
po miškus vedžiotojus, kada gailiai, kurių pilna tarp uogienojų, uogauto-
jams apsuka galvą. Pagaliau taip įsibailino, jog stačiai herojiškos reikė
meilės jam sulaiykėti miške bent penkias minutes. Visas pavirto regėjimu
ir girdėjimu. Vienu sykiu matė medžių pašaknes ir pašakius, beg neraitos
žemėje, beg nekabo nuo šakos nusvirusi (gyvatės juk ir į medį moką lipti),
beg nekyšo iš urvo. Kairiąja ranka lazdos pasiremdamas, skvernus į tarpu-
kiškį įsispraudęs, kad į juos kuri neįsikabintų, kaip į ano bernaičio arklio
uodegą, dešine ranka rinko uogeles skubotai, daugumą žemėn nubarstyda-
mas ir nebedrįsdamas jų surinkti, ir pylėsi į kišenėlę.

Na, dar ant vieno kelmo, ir bus gana!

Žingt ir šiūst kažin kas kaip verpstė geltonas... Aleksiu-uko užsistota ant
galo nukritusios pušinės šakos; bet šoko taip, jog iš miško keliais šuoliais
išsprūdo, o per laukus taip bėgo, jog nė anas raitelis greituoju savo žirgu,
ne tik verpstėmis atsistojusios gyvatės nebūtų pavijusios; greičiau nė su

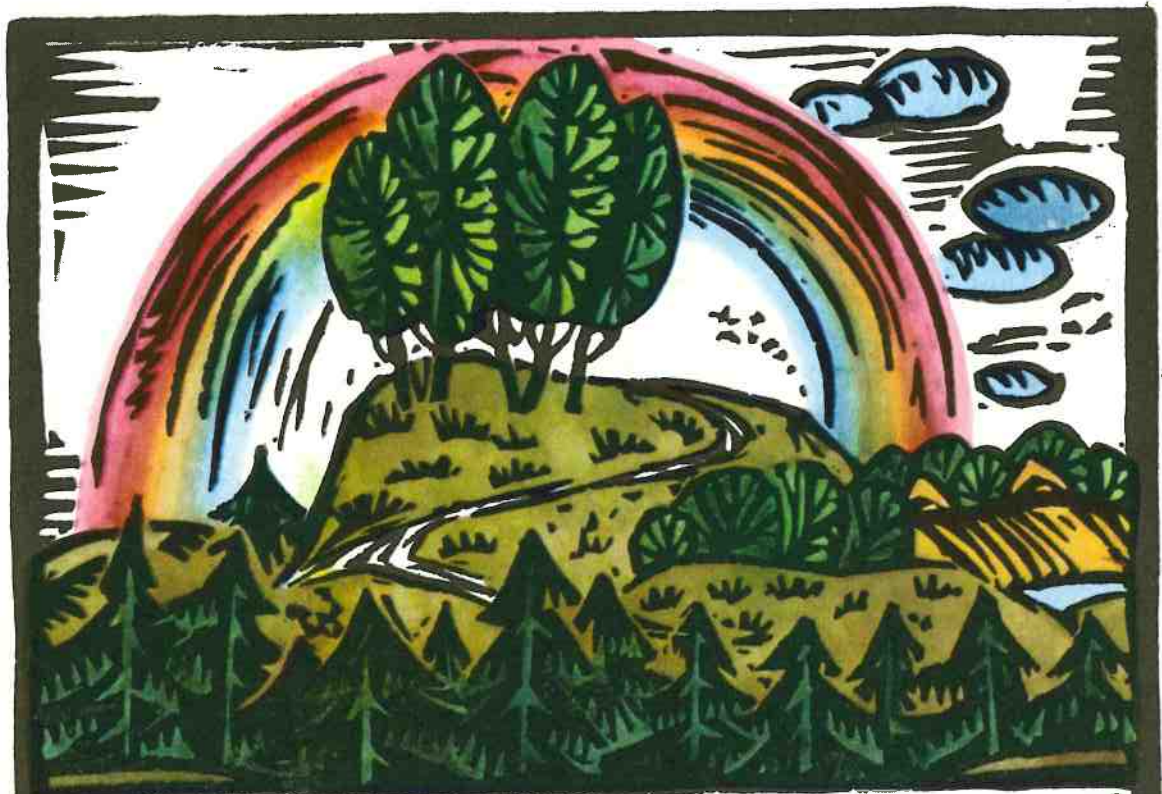
gyvačių vainiku nebūtų bėgęs. Atsigrižo tik ūlyčgalyje. Vis dėlto, ko buvo paketinės, to buvo gavęs — uogelių.

Išvertęs kišenėlę, suėmė saujelę sumaigyto, su duonos trupiniais sumišusių mėlynių ir triumfuodamas nunešė ligoniui. Ant mėlynai perbalusio veidelio Taučvienė pažino nepigiai būta jai gauta rūgštymėlio. Neapsakoma malone ilgai pažiūrėjusi Aleksiukui į veidelį, paskui į ištiestą jai mažą delnelį su keletu uogų, nusišiepė taip, kaip motina temoka nusišiepti, kai kūdikis jai kuo patinka, ir tarė:

— Dėkui, dėkui, sūneli!.. Valgyk pats; man noras perėjo. O gyvatė ar neįkirto?

Daugiau niekas Aleksiukui taip brangiai nebeatsimokėjo už jo pasišventimus ir pavojumus, nes niekas daugiau už motiną meilės turto neturi.

**ANT POPŠUTĒS
KALNO**

Ligi tik sodžiaus vaikai, būdavo, susirinks ūlyčgalyje ir, nors vadinami „pramonieriais“ ar „makanikais“, nebesižinos, kas čia beištaičius, Saulius, jei jų tarpe bus netyčia atsiradęs, mes vis tą patį sumanymą, tvirtą, nebeleidžiantį beprieštarauti:

— Į Popšutę.

Tik jam niekas ir neprieštaravo: tai buvo pati gražioji jų laukų vieta; visados jam vienan balsan atsakydavo:

— Į Popšutę, į Popšutę! — linksmi baigdami savo seimą. Ir nieko nebetrukę, ankšta krūvele gužėdavo keleliu šalia raisto.

Ne vienas Saulius, visi draugai laikė akeles įbedę į aukštą, už puskiometrijo gulintį Popšutės kalną. Akys žybsi netikėtai didžiu džiaugsmu; alsavimas nelygus; ne eite eina, tekini bėga, tarytum kažin kas jų ten laukia su dovanomis.

Neklydo: jų laukė įvairi Lietuvos gamta ir siūlė jiems visokių savo dovanų — grožės ir džiaugsmo.

Popšutę, kaip ir visa kita, Saulius savotiškai vaizdavosi, Popšutė, atskilusi šaka vakarinės kalnų ežios, šiapus pušyno atgulusi, jam rodės visai ne kalnas, tik ilsintis Liūtas, pirmutines kojas prieš save ištiesęs ir šeriuotą savo kaktą atmaukęs: jo atkalnė buvo plika, o viršus aukštais beržais apaugęs. Vaikų nuraustas dešinėj kriaušius buvo akies vietoje. Liūtas aukštai kėlė keltuotą savo ančiakį, lyg stebėdamasis, jog atsirado krūvelė rėksnių-lermininkų, drįsusių sudrumsti amžiną jo rimtį.

Juo artyn kalno, juo vaikai spartyn. Pagaliau bėgtinai ant pat viršaus, į Liūto kaktą. Čia ne tik Saulius, visi išsyk rimo, pasiduodami gamtos ty-lai. Tik ji nebuvo negyva, nes ir kapuose nieko nėra negyvo.

Čia Liūtas buvo ne tik kaktą atmaukęs, dar per visą nugarą karčius pa-statęs, lyg būtų rūstavęs ant savo draugo Pagrubio, kurs iš anapus raisto negi iš meilės moliu raudonavo. Slėnio pušys rankčiomis stiepės aukštyn užstoti juodu tamsiai žalia uždanga. Tik veltui! Nepasiekti joms milžino akių, neužstoti joms apylinkės reginio! Jis drąsiai žiūri tolyn palei visą slėnį. Ir didžiuojasi jo nugaros beržai, baltais savo trinyčiais gašavodamies, jog visu liemeniu pralenkė rudinėtų senapušių viršūnes.

Įvairu čia buvo vaikams žaisti.

— Šakų! — neleidęs atsidusti, rimtai įsakė būrio viršininkas Laurukas, ir visi kaip vilkuičiai šmūkštelėjo į krūmo tankį, nepaleisdami kits kito iš akių, nes krūmo rintis visus bailino, nors jie žinojo čia nesą laukinių.

Neilgai trukus šiuuršėjimas ir šlamėjimas per krūmus tęsiamų sausų šakų ėmė reikšti jau esant kuro patiekta. Tuoj keliaklupsti padirbo Liūto akyje vietą; tuoj prilaužė sausų šakų, prigraibė skujelių, ir karšta, geltona ugnis, linksmai sproginėdama traškėdama, apdavė vaikų veidus.

— Lapuotų šakų! Daugiau dūmų, kad už mylios matytus, kaip seniau iš piliakalnio! — komandavo Laurukas, dievobaimingai žegnodamas pra-sidėjusią ugnelę.

Radosi lapų, ir dūmai aukštai aukštai iškilo į padangę juodu bokštu ar ka-minu ir, mažo vėjelio dvelkiami, sunkiai sviro ant miško vienon pusėn.

Kaip miško dievukai ar aukų degintojai stabmeldžiai, vaikai šoko zujo aplink ugnį; šokinėjo per viršų, pasinerdami dūmynėje ir prunkščiodami

AK, KAIP CIA RAMU!

nuo gailumo; tupinėjo, karštus anglis krapštinėdami ir už kits kito kaišiodami šakalius, kad dar karščiau būtų. Lyg to reikėjo jiems sušilti.

Įdrisę ar įsismaginę, pakriko po krūmą, šūkaudami ir dainuodami. Rinko daugiau kuro. Kitas, baltgrybę radęs, tuoj bėgo jos keptų; kits uogelę nusiraškęs nešęs pasirodyti ir vaikiškai viepės, pasidėjęs ant delnelio, lyg dovanų gavęs iš meilios viešnelės. Kitas iš pat atkaitos nusiraškė riešutų kekę ir, visiems bežiūrint, bandė, bene jau dideli brandulai.

Niekas nepasergėjo, kaip Laurukas išnyko, ir dabar štai, neva iš miško, ūmai susirado, pernykštėmis bulbėmis kišenėse nešinas.

— Ir aš kai ko radau po beržais, — pajuokavo, nužerdamas anglis nuo karštų smilčių, apkaupdamas jomis bulbes ir vėl apkasdamas žarijomis.

Vaikų ūpas dar labiau pakilo; buvo, kaip ir visada, vaikiškai alkani, neprisotinti kaip antinai. Tad visų atidė įsitempė į vieną ugniakuro vietą; visi doroja bulbeles, apklodami karštimais, kad būtų karščiau.

Tik vienas Saulius lyg nemato visų tų įdomybių ir skanėsu. Jis žiūri į malonų gimtinį slėnį, kur viso jų sodžiaus laukai atgulę. Laukai puikūs, kalneliais kuproti, upeliu gembėti, pievelėmis pamarginti; tokia įvairybė, jog šimto sieksnių nerasi vienodumo.

Visa tai apžvelgęs, ištiesė kiek begalėdamas aukštyn rankas; neapsakomu pasigėrėjimu patraukė gimtinio oro ir, pilnai patenkintas, ištarė pats sau tyliai, lyg vėjelio dvelkimas:

— Ak, kaip čia ramu!

Mažas jo protelis nė nemokėjo visą Lietuvos malonumą kitaip išreikšti. Tik kitaip jo ir neišreikši.

Šveicarijoje, Norvegijoje ir dar kitur aukšti pliki uoliniai kalnai savo viršūnėmis debesų siekia. Aukštyn žiūrint, galva sukas; jų suvirtimas jūrių ar ežerų pakrantėmis perima žmogų baime, nužemina, smelkia. Puiku ten, iškilminga, bukštu, tik vienoje Lietuvoje tėra — ramu. Čia pasižiūrėti, Lietuvoje — gyventi. Ramumą, graudžios poezijos sparnais pasitaisiusį, Lietuvoje terasi.

— Per pirštus, kas kišis per anksti! — ūmai šuktelėjo Laurukas, kasikliu ant ugniakuro mojuodamas ir nekantruojančius draugus gindamas nuo mėginimo, bene jau iškepė. — Nei sušilti bulbėms neduosite...

Saulius krūptelėjo. Draugai paklusniai pasitraukė ir laukia, kada viršininkas, pirma pats pamėginęs, tars iškilmingai:

— Jau.

Tai išgirde, besočiai kimba į karštus pelenus tiesiog pirštais, nudegdami ir padaužinėdami juos į šlauniotės; ryja karštas bulbes tokiuo godumu, kokio teismoko tikras badas ir valgumas jaunų, išsibėgiojusių vaikų. Tikinu, kepti svetimų kraštų kaštanai vieni niekai prieš lietuvių lauke keptas bulbes!

— O tu gi, Sauliuk? — susigriebia Laurukas, užmiršęs draugą. Jis stovi kiek toliau, vis taip pat įsižiūrėjęs į tolį, lyg nieko neįsijaudamas, kas čia aplink darosi. Tai išieškojęs pelenynę ir beradęs paskutini dvi, ištiesė jas draugui.

— Te, žiūrėk, kokios gardžios!

Sauliukas nežiūrėdamas paima; nežiūrėdamas padėsto iš delno delnan ir vėl krūpteli.

— Ka-ka-rie-ka! — atėjo garsas nuo tolimos Pakalninės. Tai gaidys skelbė ateinantį vakarą.

Gi saulelė tikrai vis žemyn leidžiasi į savo auksinius vakarų rūmus. Jau ir už miško. Jau medžiai savo ūksme visą slėnį užklojo. Tamson skęstančioje girelėje atsiliepė slėpiningas ūžimas ir šnibždesys. Pakirdo miško būtybės ir ėmė šliaužioti po medžius. Dabar į tamsią krūmynę nei už ką nebebūtumei vaikų įvaręs.

Gamtos paslaptinėn tardamas, ėmė šnibždėti Sauliukas, lyg poterėlius kalbėdamas:

— Vieną kartą pačiame vidunaktyje eina žmogėnas takeliu pro aną kalnelį pabalyje ir vis galvą laužo: kam šis kalnelis Gaidžkalniu vadinasi. Tiktai: kakarieka! po pat jo kojom. Žiūri, gi kalnelyje stovi didelis, puikus, raudonas gaidys. „Tai žydas besinešdamas bus jį pametęs, — sako. — Reikia jis sugauti; paskui dar lapė praris.“ Ir ėmė gaudyti. Sugaus, du auksinu gaus. Naktis tamsi tamsi; o gaidys kaip žarija žėri. Griežia, o jis antrapus kalnelio šmykši. Apibėgs aplink — gaidys šiapuš kalnelio bestovįs. Suprato žmogus tai pinigų, ne gaidį esant; jei pagaus, ne du auksinu gaus, tik visą lobį čia išsikas. Ir įniko gaudyti. Visas sušilo, drapanas nusivilko,

užilso, vis dėlto nesiliauja, gaudo ir gaudo, vaiko ir vaiko. Ka-ka-rie-ka! pragydo gaidys, ne tas, kurį gaudė, tik Pakalninėj, kaip dabar štai. Kva-kva-kva! prapliupo kalnelio gaidys tan balsan tokiuo velnišku juoku, jog žmogus krito nebegyvas. Rytą rado jį čia pakalnėlėje.

Daugumas naktigonių ir dabar vidunakčiais matą kalnelyje auksinį gaidį, tik niekas nebedrįsta jo gaudyti. Nedrįsta nė gulti jo paantvalnyje, nors ten sausiau: kaip tik užmigs, čiūkš juos už kojų nuo kalnelio ir nutraukia. Užsitrauks vėl, atguls, užmigs, čiūkš ir vėl apačion. Kol nenuvaro iš tos vietos.

— Lauruk, eikiva kurį vidunaktį su tuo gaidžiu pasikalbėtų! Jis daug mums apsakytų. Gal pasirodytų, kur jis kalne gyvena, ką ten veikia ir su kuo. Nejaugi vienas per amžių amžius? — pabaigė savo pasaką Sauliukas.

— Ką kiedi, Sauliuk? Ar taip pat nori galą gauti? Šiaipjau aš dažnai ten arklius vedžiojuos. Tik naktį... ne, aš neisiu! — nesutiko Laurukas.

— Tai aš vienas nueisiu, — pabaigė Sauliukas atkakliu, bet kitų neverčiančiu balsu.

Niekas jam neatsakė. Visi stovėjo, dar labiau pabūgę; dar nedrąsiau, kaip visados Sauliaus draugėje.

Lup-lup-lup! ant jų galvų.

Vienu matu visi vaikai atsidūrė pakalnėje. Beliko nėmaž nenusigandęs, nors krūptelėjęs, Sauliukas ir Laurukas. Laurukas taip pat ėmė bijoti vakaro; tik drąsinos ir nepadorėjos draugo, kurio niekados neapleido.

— Sauliuk, kas čia? Bene „gaidys“? — nusitvėrė jį už rankiotės.

Tai buvo du kėkštū, užuodžiusiu mėgiamąsias bulbes.

Sugrįžo ir draugai.

— Žarijų palikti negalima: dar miškas užsidegs. Tik kuo vandens iš mar-kos parnešti? — rimtai susirūpino Laurukas.

— Gi mes patys užliesime... — atsiliepė kažin kas.

— Tik drįsk! — atšovė Laurukas, kumštelį rodydamas. — Ugnelė paniekinti — nuodėmė; dar supyks ir atmonydama namus sudegins ar paniekintoją spuogais išbers. Ji reikia tyru vandenėliu užlieti. O kad tokio nėra, tai užkaskime smėliu.

Susarmatytas vaikiukas, nieko nebeatsakęs, pats pirmas kibo į darbą ir, užrausęs ugniavietę, pamaldžiai ją peržegnojo. Tik taip padarius, buvo galima ramiai grįžti namo; tik taip buvo tikri ugnelę nieko bloga jiems nebedarysiant.

Saulelė ir visiškai užsileido už kalno. Tik raudonas, kaip kalnelio gaidys, dangus bereiškė vietą, kur ji dingo ir koks bus rytoj oras.

Namo, namo, vaikai. Žiūrėkite, ką jums namiškiai bepasakys už tai, kad taip ilgai užtrukote!

Vaikai grįžta atgal taip pat tekini, kaip ir atbidzenę; tik vis dairydamiės atgal, lyg gailėdamies, jog turi palikti tą ramią ir įdomią vietelę.

VOVERYTĚ

! sakė Laurukui motutė palaužti pušinę krosnies padui šluostyti. Vienas pats bijodamas eiti, Laurukas pasitelkė Sauliuką ir visus sodžiaus „makanikus“ draugus, taip pravardžiuojamus už tai, kad niekad os nestoja be išmislių.

Pralenkę visas vietas, kur dažniausiai vaidinasi, šiaip taip apvalia kartimi, it katinai tvora, perėję iš tarpinės zliaukiantį platų perkasą, pilną juodo purvo, kurio dugno nė su ilga kartimi nepasieksi, vaikai atsidūrė atkalnėje ir veikiai murktelėjo į šilelį, visi perimti didžiausios baimės, nes tai buvo pats vidudienis.

Bet štai iš vieno medelio kitan striktelėjo voveris, ruda ir, jiems pasirodė, nepaprastai ilga, kuone viso masto. Uodegą ištiesus, ji skrido it paukštis, lengvai pataikydama ant laibiausios šakelės ir vos vos ją telinktelėdama.

Toje akimirkoje vaikai užmiršo visą baimę, visus pojuokus, visus piliakalnius ir pakėlė tokią ergelį, tokią pašėlusį šauksmą, kokį vargu bau kėlė piliakalnį kitąkart atakavę priešininkai.

Staigiai išgąsdintas žvėrelis, visą atsargumą užmiršęs, šoko ant senapušės ir pasislėpė. Vaikai žiūri: gi aukštai tarp šakų dūli kaip triausė voveries lizdas.

Laurukui nereikėjo sakyti: žiponėlį numetęs ir juostelę susiveržęs, jau šliaužė į drūtą medį, kaip meškinas prie avilio. Kiti visi, galveles aukštyn atmetę, sekė kiekvieną jo sukrutėjimą, rydami seilę iš baimės, kad tik nepasilaiduotų; pasilaidavęs nors vienam akimirksniui, jau nebeįtemptų savo raumenų ir gautų pabaigti šliaužti žemyn.

— Lipk, lipk! — tvirtino draugą, bent aštriais savo žvilgsniais, jei ne kuo kitu, paremdami jį iš paskuigalio. Vaikų gyvybės magnetizmas neabejotinai lengvino jam lipimą; bet šakos vis tebebuvo aukštai, medis vis tebedrūtas.

— Ar įlipsii? — šaukia iš apačios tokia baime, lyg nuo to įlipimo būtų priderėjusi jų pačių gyvybė.

— Įlipsiuu! — ateina iš viršaus atkaklus balsas. Laurukas įnirtęs, nors palengva, bet neatsileisdamas, kilo aukštyn, taip kietai rankom ir kojom apkabindamas medį, jog rodės priaugusi pintis.

Štai pagaliau ir šakos. Kaip gražu už keturių penkių sieksnių nuo žemės ant šakos ilsėtis!

— Aš karaliauju! — šaukia Laurukas, pasididžiuodamas įlipimu ir patenkintas užmokesniu už vargą. Patys žinote, kaip malonu vaikams po medžius laiptoti, po urvus šiaudynėje landžioti ar ką panašiai į laukinius daryti.

— Tu per ilgai nekaraliauk! Geriau pabaik lipti į lizdą ir išimk jauniklius, jei yra! — nekantriai šaukia iš apačios pavydelninkai.

Lipa dar aukščiau. Štai kiša ranką į kinį.

— Ar yra? — šaukia iš žemės, nebeiškęsdami įdomumu.

— Ojoi, kad įkando! — sukliko viršininkas ir, voveris palikęs, nei šakų nebežiūrėdamas, pasileido žemyn šliaužti. Keliolika sekundžių, ir žlept žemėn. Striktelėjo, griebės už pilvo galo — visas tarpukiškis kaip su selvasaru išdegintas: nei siūlelio drobinių kelinėlių.

— Nu, duos dabar tau močia! — tarė vienas draugas tokia neskanumo mina, lyg kad jo paties būtų laukusi pirtis už drabužėlių draskymą.

— Tai tau pačiam močia duoda už kiekvieną padarytą skylę! — atsikirta ir be to piktas Laurukas, čiulpdamas iš įkastos rankos kraują.

**AŠ KARA-
LIAUJU!**

**GERIAU PABAİK
LIPTI Į LIZDĄ,
IR IŠIMK JAU-
NIKLIUS, JEI
YRA!**

IR VOVERAITĖS IT KANKORĖŽIAI

ŽLEBT, ŽLEBT, ŽLEBT ŽEMĖN

Voverys, nors užpuoliką atmušė, tačiau ir pačios išsigando ir viduje neberimo: visos trys išspruko iš lizdo ir lengvais, drąsiais šuoliais persikėlė ant kito medžio. Vaikai barškinti jį, voveraitės dar ant kito, laibesnio; vaikai jį pakratė, ir voveraitės it kankorėžiai žlebt, žlebt, žlebt žemėn. Jos bėgti, vaikai vyti, kas kurią matydamas.

Laurukas ir čia pasirodė už kitus vikresnis, nors su kelinėmis, kurios jam vos pasturgalį bedengė. Tarp pušelių žemėje pasiritęs, visu kūnu voveraitę užgulęs, jau nesavu balsu, lyg skerdžiamas, klykė triumfą. Jaunutis žvėrelis, nežmoniškai sugniaužtas, vos bevirpėjo. Tačiau, tuojau atsipeikėjęs, ėmė taip raitytis ir iš rankų veržtis, jog Laurukui, nenorint paleisti, nieko kito nebeliko bedaryti, kaip įsileisti ją sau į antį, susiėmus rankoves ir pilvą.

Pušinės šiuo kartu, tiesa, nebepasilaužė; užtat grįžimas buvo taip rimtai iškilmingas, kokio nė Rymas sąvų karvedžių su sugautu Afrikos karaliuku grįžtant nebuvo matęs.

Pirma dideliais žingsniais sparčiai žingsniavo nugalėtojas Laurukas. Sučiauptos jo lūpos ir suraukti ančiakiai reiškė jį bevelysiant duotis visą nugarą sudraskyti, kaip sudrisko jo kelinių klynas, neg paleisti voverį.

Paskui jį smulkiais žingsneliais kiauliarisčiu ruseno kiti, kartkarčiais užbėgdami Laurukui už akių ir kumštelėmis grasydami:

— Nepaleisk!

Sugauta voverytė veikiai apsirato pas Narvilus ir buvo didis visų namie-gų žaislas, kol besvavalydama įkrito į statinę su vandeniu ir ten gavo galą.

**KAZIUKAS-
ARTOJAS**

-Vaikai! Žiūrėkit, nelandžiokite į seklyčią, kur Kaziukas mokus. Ateis mokytojas, tai kad nekliūtumėt. Už jūsų galvos nė vienos durys neužsidaro, — kalbėjo motutė, storai apsivilkusi vatine, galvą susirišusi gražia skara, pabaigdama mautis vilnonėm pirštinėm. Ji kalbėjo rimtai, staciai kaip darbo dalyką. Ji važiavo į miestelį pavasariinių sėklų daržams pirktis.

Ketvertas vaikelių, nuo 4 iki 8 metų, stovėjo prieš motutę išlydėdami. Visi sveiki, sočiai pripenėti, paputusiom burnelėm. Vienam buvo suodinas intapas skruoste, kitam juodas nosies galelis. Bet šitie negerumai tik labiau veikslino sveikatingą jų veidų raudonumą, teikdami jiems kiek tiek šelmišką išvaizdą. Kaimo stilius reikalavo, kad būtų raudonumas pajvairintas.

— Nė burnelių nepaspėji nuprausti šitam mailiui... — burbtelėjo sau išeidama motutė, pilnai patenkinta savo vaisium, tad ir savim.

Vaikiukai buvo gražūs ir meilūs. Visi tebebuvo vaikiški, naivūs, lipšnūs ir malonūs, — „dar nepasileidę“. Buvo apvalkstyti švariai, jau kiek nebevisai kaimišškai, susagstytais iki gurklio žiponėliais, apytrumpėm šlėbelėm. O pati mažoji segėjo net įdomų laumės juostos spalvų krominį sijonėlį. Tik

koks jis juokingai trumpas! Baigias, anot to, vos prasidėjęs, aukščiau kelių. Visos kojotės nuogos. Būtų net nebegražu, kad nesimatytų kelinaičių. Visai ne taip, kaip kitų kaimo mergyčių. Jų šlėbelės iki žemei, tai nė kelinaičių nereikia. Visi basi, nes trobos gerai grįstos, o ir pavasaris.

Vaikai suprato motutę teisybę sakant. Jų vyresnysis Kaziukas ruošias šiom atostogom į gimnaziją stoti, kepurę su „arbu“ dėvėti, mieste ponaičiu gyventi. Oo! Bet tam kartui be Kaziuko jie kaip be šulo. Kaziukas jiems buvo, taip sakant, general en chef¹. Aplink jį kaip šunyčiai aplink šeiminką sukaliujos, čia pakrikdami katras sau, čia vėl į tą pat centrą subėgdami, nors jis nebe visuose jų žygiuose dalyvavo. Kas augennis beištektų drauge su mažaisiais judėti, nesustojant, net valgyt padavus! Keturiolikos valandų vaikų darbo diena bet ką augensį pastūmėtų į revoliuciją.

Be žodžių matės, kaip visi vaikai mėgia vyresnį Kaziuką, o Kaziukas myli mažuosius. Niekad jų šiurkščiai nestumtelės, niekad piktai nepamėgdžios; o į jų bylas kišos tokiu begaliniu susidomėjimu, koku temoka kalbėti vieni vaikai.

Vaikai motutę palydėjo keliaklupsti ant suolo, nosim priplotom prie stiklų. Matė, kaip motutė įsisėdo pas tėvelį, į vienkinkį brikelį. Pasidžiaugė gražiu juodžiu, kurs nervingai trypė ir krūpčiojo, stovėdamas kieme pakinkytas.

— Oi, sudaužys jus kada nors tasai greitakojis — toks jis baikštus ir bukštus... — kalbėjo kaimiečiai pavydėdami. Tėvelis pats bijojo juo važinėti, visad jį lyg automobilį laikyti įsitempus; bet ir mėgo, kad nereikia imti botago.

Tėvam išvažiavus, kilo paprastas vaikų lošimas ir bylos. Klegesio gyvybės buvo pilna gryčia. Gerai, kad nebuvo kam jų „teisybės“ sekti — būtų reikėję visos teismo apygardos. Nuolat girdėjos pakarčiui tai desperatiškas verksmas, tai homeriškas juokas iš tų pat personų. Bet Kaziuko nēr...

Nu, nēr, tai nēr. Juk jis ir šiaipjau į laukus išbėga; ag jis — vyresnis, tai jam ir reikalų esti nebe tų vienu vaikiskų. Blogiausia, kad motutė jiems uždraudė ir žiūrinėti, kaip Kaziukas, ant didžiojo stalo knygą pasitiesęs ir

¹ *General en chef* (pranc.) — vyriausias vadas.

popierių, rimtai barakatinuoja. Tai gi labai įdomu! Uždrausta, neleista! Tyčia pasakyta — neikit į seklyčią... Ir į viralinę vaikų neleidžia, kur puodai su grietine ir varške. Bet ten niekas nesako — neikite. Tai visi žino ir be pasakymo. Ale kai pasakyta, kaipgi iškęsi? Juk tai provokacija...

Ir vaikiūkščiai vienas po kito ilgai, atsargiai girgždina parūdijusią durų rankeną, ilgai veria seklyčios duris ir pravėrę greit greit, stypčiodami, kad nebelstų, bėga į kurį šalutinį, kur jiems nėra jokio reikalo, ir taip pat grįžta atgal, šelmiškai dairydami į mokslo vyrą, bet nieko jam nesakydami.

Kaziukas nė nedirsteli į tas nuodėmingas vaikų keliones per jo kambarį. Žvilgsėsi į kiekvieną, tai nė puslapio nepaskaitysi. Bene tai kokia naujiena? Vis dėlto Kaziukas ir nežiūrėdamas mato ar junta, kuris dabar laužo griež-

tą motutės įsakymą nešmižinėti po seklyčią, ir jis negali susilaikyti nesišypojęs, matydamas ar jausdamas, kokios juokingai mažos ir riebios jo sesytės kojelės, kuriomis ji lyg būgnelį muša, trypdama žemėje. Ir kokios visų jų vienodai paslaptingu džiaugsmu blizgančios akelės! Kaziuko nei-ma noras, kaip didžiuosius kad ima, gnybtelėti kurį praeinant į burnelę ar į noselę. Vis dėlto šitas nuolat šmižinėjimas jį gundyte gundo mesti knygą šalin ir atsirasti kliudytojų tarpe. Lyg tyčia ir mokytojas neateina. Ir Ka-ziukui darosi nebeapkantū. Na, palauks penkias minutes ir šoks nuo sta-lo. Bet taip apsisprendęs, nebesulaukė nė minutės — šoko į gryčią ir greit greit ėmė sakyti vaikams tai, ko jam nei knygoje, nei galvoje iki tam aki-mirksniui nė būti nebuvo buvę.

— Dievulėliau, kas gi čia dabar? — rėktelėjo Kaziukas nebe savo balsu, dirstelėjęs pro langą. Keletas vyrų gatve neštinai neša tėvelį. Paskui jį ru-sente ruseno, rankas laužydama, visa nubalusi motutė. Toliau vyriškis vedė prunkščiantį įbailintom akim žirgą, trumpai, kietai, vyriškai nusitvė-ręs jį už žąslų. Visi sugužėjo į seklyčią, į šalutinę ir padėjo tėtį į lovą. Tiek ir tesuprato vaikai, girdėdami iš minios:

— Kaip puolė puolė šuva iš kiemo... kaip metės metės arklys į šalį... kaip virto virto brikas į šaliakelę... kaip davė davė galvą į akmenį...: tas vienas akmuo ir tebuvo pakelėje per visą kaimą... Dievo ranka ar aplaidžia...

Tėvelis buvo ištikimas krikščionis, teisingas vyras, tai ne jam buvo paspėstas šis spėstas. Kas jam? Vargo vargo, dabar ilsėsis. Dabar pavark tu, Kaziukai, ir laiku pažink, kaip nepiga laimėti gyvenimo džiaugsmi.

Tėvelis dvi dieni gulėjo be nuovokos, be žado. Atsipeikėjęs žvilgterėjo į motutę, žvilgterėjo į paliekamą krūvelę nusigandusių vaikų kaip pupų; nuriedėjo jam dvi didžiulės ašaros, ir jis atsileido, nieko nepamokęs, kaip reiks jiems vieniems likus gyventi. Taip ir liko paveldėję nemažą ūkį di-džiuliam kaimo ir tas dvi tėvo ašaras; daugiau nieko, nei pinigų, nei pri-tyrimo.

Tėvelis mirė. Jį išvežus į amžinojo atilsio vietą, namai liko lyg be vidurio; tuščia kaip klojime, lyg jokių tarpšienių nebūtų buvę.

Sugrižo visi, motutė ir vaikai, kelyje lyg sustingę buvę, ir dabar tik pra-pliupo vienu gailiu beviltišku verksmu. Motutė šaukė dejavo, sienos rankom

**TĒVELIS MIRĒ,
NIEKO NEPAMO-
KĒS,**

KAIP REIKS JIEMS VIENIEMS

LIKUS GYVENTI *

įsirėmus; vaikeliai visu balsu rėkė kaip ėreliai katras sau, iškrikę, nebe kuopoje. Visi, nors dar maži, pajuto, ko netekę.

Vienas Kaziukas teverkė sėdomis lovoje, ne balsu, ne spazmiškai, užtat ašaros jam pilte pylės čiurkšlėmis. Jis nematė kitų, negirdėjo jų šauksmo; lyg jam tai buvo vis tasia; jis težiūrėjo kažin kur gilyn per savo ašarų sroves, kurios grėžė kažin kokią iki tol jam nežinomą, nepajustą juodą gyvenimo uždangą ir pamažu atskleidė jam visiškai be vilties ateitį. Jis vos tryliktų metų, dar nemoka nė pinigų kaip reikiant suskaityti; dar nepagali jokio ūkio padargo pakiloti. Motutei — vaikai terūpėjo; jų buvo geroka krūvelė, tai ir pravertė su jais ir su namų ruoša. Nei šeimyna samdyti, nei valsčiaus rūpesčiai, nei santykiai su kaimynais jai nebuvo galvoje, — visa tai šalia jos darėsi. Vyras tik retkarčiais pasibėdojo, jog ir jam ne viskas sklandžiai eina.

Bet visam kam esti galas. Motutė liovėsi dejavus, vaikeliai liovėsi klykė. Nei ant galvų, nei per petį jiems nebuvo perrišta gedulo ženklų; užtat jis buvo dabar visus juos apsiautęs juodu kyru, visus sumurdęs į gedulo bedugnę, kur nugrimzdo begalinė jų meilė tėvelio, pasiilgimas jo, širdies skausmas ir sielvartas. Visi didžiuliai namai apsiautė lyg juodu šydu, susiaudusiu iš jų pačių nusiminimo.

Patrepinėjusi viduaslyje be tikslo, pati nenusimanydama, kas gi dabar bedarą, motutė lyg netyčia nutvėrė Kaziuką. Šis, it tėvas vijoklis, baimingai, kaip baubą išvydęs, prisiglaudė prie motutės, motutė prispaudė jo galvelę ir —

— Kaziuk, tu dabar likai visos šeimos galva — tu pats didysis vyriškis...

— Ė kas gi, motut, daryt?

— Nežinau, vaikeli... Tik tavo gimnazijos nebėr. Ponu nebebūsi, liksi juodadarbis, juodnugaris, kaip ir kiti. Mokslas atiteks jauniems, jei dievas padės ir badu neišmirsime... — Ir vėl stipriai stipriai prisispaudė Kaziuko galvą, lyg melste meldama, kad jis neprileistų jos ir maželių iki bado.

Kaziukas tai suprato. Jis nuo savo motutės krūtinės atsitraukė keletu metų vyresnis: jį surimtino sielvartas. Su motute jis paskutinį kartą pasi-

glamonėjo. Dabar jų santykiai beliko kaip dviejų vadų, kurie kasdien pasirošia imtynių eiti su galingu priešu, su pačiu badu; rimtos tarybos, kas čia dabar daryti.

* * *

— Kaziuk, antai klėtyje maišelis dobilų. Amžiną atilsį tėvelis nusipirko jų pasėti ten pakalnėje, kur žiemą rugiai vietomis išgedo. Nebus rugių, sakė, tai dobilų tegul tuo metu pridygsta, kad kitais metais būtų gero karvėms pašaro. Imkis maišelį ir nusinešęs pasėk.

— Kad aš, motut, nemoku... — nusigando Kaziukas, verčiamas, kad tučtuojau pradėtų ūkininkauti, atstodamas tik ką mirusį tėvą.

— Ir kiti sėjėjai neapsigimė mokėdami. Semk saują; berdamas leisk grūdelius pro tarpupirščius. Taip sakydavo amžiną atilsį tėvelis, o jis buvo sumanus darbą dirbti. Taip ir išmoksi, — tarė motutė visai ramiai, lyg būtų kalbėjusi apie paprasčiausią ūkio darbą.

Ir Kaziukui dabar pasirodė dykas galas pasėti; sėms po saujele, leis pro piršteliu ir pasės lygiai, kaip, aure, dvare su eiline mašina. Tad tuojau užsidegė noru dirbti, kaip užsidegdavo šiaip ar taip žaisti. Ir tekinas nutabalavo sėklą laukan.

— Kaipgi tu taip greit apsidirbai? Gal sėklos neužteko? — nustebo motutė, vos tik išleidusi sėjiką ir jau besutinkanti jį grįžtant.

— Užteko ir dar pusė liko, — tarė Kaziukas, tankiai alsuodamas, įsiaistrinęs darbu. Nosių šnervės jam tebeplastėjo nuo įtemptino skuboto darbo.

— Liko? Kaipgi galėjo likti, kad ir taip nedaug tebuvo? — nustebo motutė.

— Nu, liko. Gal kur kitur išbarstyti?

— Gerai, išbarstysime, miežius pasėję.

Taip Kaziukas padirbo pirmąjį ūkio darbą, ir visi jį pamiršo už kitų darbų, iki pasėlis pradėjo dygti. Dobilai sudygo gražūs, tankūs, tikrai gerai nusėti, bet... lopais.

— Ponedie! Ogi čia kurioji? Iš žiemos rugiai lopais išgedę, dabar iš pavasario — dobilai... — susirūpino motutė.

**OI VARGE VARGE,
VARGELI MANO!**

**KADA
AŠ
TAVE,**

EVARGE, IŠVARGSIU?

— Ko gi jie ges? Kur pasėta, ten ir auga; kur neauga, ten nesėta, — pasididžiavo Kaziukas savo žinojimu dalyko.

— Kaipgi — kur nesėta, kad visur turėjo būti pasėta? Negi laikysi pus-tuščios dirvos per dvejus metus.

Kaziukas kruvinai paraudo ir piktai, akiplėšiškai, bet pilnom ašarų akim puolė motutę:

— Tai kam gi motutė sakei: ten pasėti, kur žiemą rugiai vietomis išgedo? Aš ir apibarsčiau tik tas vietas, kur išgedę...

Ir pasileido dabar sarmata, nebe pykčiu, verkti; dabar tik susiprato veltui sėklą išbarstęs, rugieną vis tiek reiksiant suarti ir dobilų laukelio ki-tiems metams nebūsiant.

— Ak tu, „ūkininke“... — pliaukštelėjo motutė rankom sau per šlaunis. Jau norėjo pradėti barti; bet išgirdus, kaip jos „šeimininkas“ jau atgailos skausmu ima kukčioti, nebebarė; priėjo, paglostė jį per galvelę, švariu, baltu savo prikaiščiu nušluostė jam ašarėles ir tik bepridėjo:

— Nu, ką gi bepadarysi? Negi bepataisysi verksmu. Tegul tai bus tau brangiai užmokėta pamoka. Matyt, niekas nieko dykai neduoda...

O pati sau liūdnai palingavo galvą į taktą giesmei: „Oi varge varge, var-geli mano! Kada aš tave, varge, išvargsiu?“ Reikėjo mokėti ir už savo pa-dėjėjo klaidas, ne tik už save. Sunki buvo pradžia našlės gyvenimo.

— Bepiga tiems, kur prisityrę vyrai ūkininkauja. O aš teišmanau ruošos ir liuobos dalykus. Ir čia, dėkui dievui, neblogai sekas. Mūsų karvės geres-nės net už kitų. O kiaulienos turime sočiai. Kad tu, Kaziuk, tiek jau išma-nytumei apie dirvą, mes būtume stiprūs, — kalbėjo motutė Kaziukui ir pati mėgino jį mokyti žemės darbų, at, taip sau, be neužtrenks savo nerimo ir bailės ateities nors tuščiais žodžiais. Bet ir jai, ir Kaziukui buvo aišku, jog tai tiktai žodžiai. Kaziukui nepavykus tapti savamoksliu, jis dabar vi-siškai nustojo pasitikėjimo savim; tapo bailus, nedrąsus ir kiekvienu menk-niekiu kvaršino bobišką savo motutei galvą.

KAIP

JONAS SU PETRU
KIAULES GANĖ

- Ž

iūrėkite, piemeniukai, neleiskite kiaulių namo, kol nesutems ir aš čia tvarkos nepasidarysiu!.. — įgrasė šeimininkė, anksti rytą išleidama piemenis ganytų. Kiaulės ganyklon ėjo nevaromos, nes tikėjosi pernakt ištuštėjusius pilvus prisikimšti.

Mieguisti piemens tylomis sekė: Jonas, blusų nuėstas pašones draskydamas; nedamiegojęs Petras — rimtas ir piktas. Neturėdamas ant ko tulžį išlieti, Petras ėmė Joną krimsti:

— Klausyk, Jonai! Kaip tau matosi, ar tu kiaules gausi, ar kiaulės tave vedžiosis?

Jonas nei negrižtelėjo. Viena ranka padraskė pakalį, antros rankos pirštą visą į nosį įgrūdo ir atrėžė:

— Tai tu kiaulės uodegos nusitvėręs sekiosi. Aš — gausiu.

— Ir kaipgi tu gausi? — nesiliovė Petras.

— Klausimas!.. Nubruksiu, kur norėsiu, kur nors subrukęs, laikysiu, kol norėsiu, šunimis papiudysiu, kai norėsiu, ir namo paleisiu, kada norėsiu. Tai ir bus ganymas, — jau supykęs, atkirto Jonas; smarkiai patraukė nosimi: tai reiškė didį savo galybės supratimą; pikta čiaukštelėjo ilgu smaluotu botagu į paravės varnalėšas: tai jau buvo galybės parodymas, nes

varnalėšų lapai tuoj sudrisko; ir, pamulinęs kelnes aukštyn, tekinas nusi-
vijo kiaules į ūlyčgalį.

Kol mandragalviai barėsi, kiaulės, laiko negaišindamos, pradėjo žolę
skusti. Ėdė, kaip tik išalkęs temoka ėsti: skuto, rovē, kas pakliuvo, nesirink-
damos, tolyn nesidairydamos.

— Varykimės toliau! — šūkterėjo Jonas.

— Tai kam, kad gerai ganosi? — pasergėjo Petras.

— Na, taip! Ne visą gi dieną ūlyčgalyje bus; reikės ir toliau pasivaryti.

— Kam? Jei joms bus čia gera, tai ir visą dieną išsiganys, — erzino Jo-
ną vis dar apkartęs Petras. Tačiau ėmė kartu su Jonu čaižyti kiaules ilgaus
botagais per liesas kiškas.

Kiaulės žviegčiojo, kinkas kratė, bet, parusenusios keletą žingsnių, vėl
į žolyną kibo. Žolynas, tiesa, buvo menkas, striukas, nelyginant kaip vie-

KIAULĖS APRIMO, SUGULĖ,

TAI AIŠKU, JOG PRIĖDĖ

TAIP IR KNARKĖ PIEMENS,

NET UODŲ ĖDAMOS AKYS IR LŪPOS UŽTINO

na savaitę neskusta šeimnininko barzda, ne ilgesnis; vis dėlto tai buvo žolė. Ilgai tačiau kiaulės neišturėjo: lengviau ėdžio išsižadėti, neg randai ant kumpių kęsti, ir, gailėdamos pievos, užsigrūdo ant dirvonų.

Dirvonai buvo liesi. Kur-ne-kur ežia, ir ta nuo saulės nusvilusi; kur-ne-kur karčiasultė usnis, kur-ne-kur piesčiukas, — ir viskas. Knisti nebuvo ko nė pradėti: šaknų jokių, o be šaknų ir vikšro nė vieno. Dūlinėjo, dūlinėjo valandą; mato, kad niekai, ir ėmė viena prie kitos ant šonų rintis; sako, miegant susispaudus esą kur kas lengviau alkis kęsti.

Piemens tapo pilnai patenkinti. Kaipgi? Kiaulės aprimo, sugulė, tai aišku, jog priėdė. Susėdę sukrimto po storą riekę rupios, bet sočios duonos, plutas šunims numetė ir suvirto paantvalnyje pabaigtų miegoti.

Saulė šviečia, žiogai čirškia, varlės valkose kukuoja, uodai į ausį laibą savo malonėjimo giesmelę zirzia, kad kraujo nepasigailėtumei; — na, sapnas

ir nemiegant, o užmigus nors nebenubusk. Taip ir knarkė piemens, net uodų ėdamos akys ir lūpos užtino.

Knarkė be galo.

O kiaulės? Kiaulėms, tešlos neragavusioms, greičiau poilsis pakyrėjo. Viena paskui kitą pakirdo ir išsivalkiojo, kur šiek tiek pelno tikėjosi gaussiančios. Slinko vis tolyn, tolyn; išsisklaidė ir vėl ramiai pradėjo dirbti savo vėdarui. Jis ne skolintojas: pabučiavęs nepermaldausi.

Ag, ir piemens pakirdo. Žiūri, kiaulių nebėra... Kurgi, kad jas vilkai? Ogi, aure už pusvarsčio! Ojei!..

— Cit, niekas! — padrašino Petras. — Žiūrėkit, kaip gražiai ganosi.

— Kur čia tau gražiai? — burbtelėjo nusiminęs rūpestingas ir uolus piemu Jonas. — Ar nematai, kaip išsiskirstė? Dar kur jeibių darytų nuriog-lins... Bėkiva, subrukiva į krūvą, kad lengviau būtų pridaboti!

Nubėgo, vėl pradėjo botagais kapoti, labiau nutolusias šunimis užpiudė. Lakstė po visą lauką.

— Kur eini, kur eini, Kerše, Degle, Juode, Balte, Lėkause, Bevuodege, Raiše, Riestanose!!! — suskambėjo lermu visi pakraščiai.

Nusinuobodžiavę šunys, pajutę medžioklę, lojo kaip pasiutę, dūko kaip šernus miške užtikę, uodegas traukė, pakinklius kramtė, už ausų vedžiojo.

Kiaulės žviegė, lakstė padūkdamos, švaistės, iltimis gindamos, puldinėjo šen ir ten, nesuprąsdamos, ko gi iš jų nori, kam ramų ganymąsi pertraukė. Matydamos, pavieniai nėsą kur dingti, metės kita už kitos, kol visos į ankštą krūvą nesupuolė. Akys joms paraudo, nuo kriugenimo putos iš snukių dribo. Puolė visu būriu šunis. Šunys, uodegas paspaudę, cypdami tolyn, piemens striktelėjo ant aukštų akmenų.

— Bene pasiuto... — piktai ir bailingai tarstelėjo Jonas uždusiusiu balsu. — Nors imk šaudyti neklaužadas...

— O taip gražiai ganėva! Ko čia joms buvo siusti, — dilgterėjo Petras.

Jonas tylėjo.

Nušokę nuo akmenų, užbėgo nuo namų pusės, nes kiaulės, šunis nuvijusios, ilgai dar kriugeno, putojosi, pagaliau, matyti, ta pati mintis visoms

**„NELEISKITE NAMO, KOL' NESU-
TEMS!“**

**ATSIMINĖ PIEMENS
ŠEIMININKĖS ĮGRASYMA,**

atėjo: „Neleidžia ganytis, tepašerie namie šeimininkė!“ — ir pradėjo iš lengvo, koja už kojos, bet rimtai, neatlyždamas, namų link slinkti.

O saulė dar aukštai. „Neleiskite namo, kol nesutems!“ — atsiminė piemens šeimininkės įgrasymą. Švaistės tad ilgais botagais už akių, kirto per akis; gavusios muistės, bet rodės snukių nebenuleisiančios ir rėmė piemenis. Piemens, dairydamiės į užsėdančią, bet dar neužsėdusią saulę, traukėsi koja už kojos, kad nors kiek laiką pravilkus. Kriūkiančius snukius durtuvais visa eile atstačiusios, kiaulės vis sparčiau kojas perstatinėjo, piemens gi vis platesniais žingsniais traukėsi. Dar šveitė Jonas į dešinę, Petras į kairę. Gavusios šmūkstelėjo vidun pulko, būrys krūptelėjo, iširo. „Ką čia būriu? — staigiai susiprato: — nebent, kad daugesniam kliūtų?..“ Ir viena driūkt pro Joną — Jonas jai per kailį, kita driūkt pro Petrą — Petras jai per kailį; juodum šalin botagus nukreipus, kitos sprūkt pro vidurį. Dar pastarosios gavo per paskuigalius, ir tiek jų teregėjai: Jonas su Petru tik debesį dulkių beišvydo ir paskutiniąsias būrio kojas, kurios per greitumą rodės vien iškeltos, nēmaž žemės nebelleičiančios.

Šeimininkė, šiokių tokių žemėtų lapapalaikių kiaulėms loviuose prikajusi, tik ką ąsočiuose karvėms gėralą ties šuliniu užplakė, veršeliams putrą prieangyje pasistatė, manydama vis tai apsaugoti, kad tos kiaulės nepavėrstų. Bet žvilgterėjusi į neužsėdusią saulę: „Dargi, — sako, — vakarienę užkabinsiu“, — ir įbėgo į kaminą. Akimirką trukus, išeina — ogi veršiukų katiliukas prieangyje jau ant šono, tuščias; į ąsočius jau po penketą su visomis kojomis sulipusių tik geria, tik maudosi aukščiau ausų, galvas, anot to, geru gėralu trinkias; kitos baigia vakarienę gardžia užkanda joms pačioms pataisytais lapais.

Nustėrusi šeimininkė spyrė koja paskutinę, katiliuką beritinėjančią; pliaukšterėjo rankom sau per strėnas, bet jau tiek beradosi.

— O, šelmiai... o, paleistuviai miegukliai!.. Tokie jūs piemens?... Palaukita, pareisita... kur čia tik mano šermukšninė už durų pasistatyti... Pataisyčiau judum vakarienę... kitokios nesulauksita... Tatai gerąjį ēdesį buvau raguočiams patiekusi, o kam kliuvo — beragėms! O kiaulės, kiaulės!..

Jonas su Petru kuo gi buvo kaltu? Ganė net pernelyg rūpestingai; padarė visa, ką tik mokėjo. Mulkais tačiau virtę, visai negudriai į kits kitą

žvilgsėjo ir, nemaž susigėdę, kojomis akmenėlius spardė. Šeimininkės riksmą už pusvarsčio girdėjo.

— Jonai, pabaikiva paskui kiaules sekti. O kaip tau tiks žadamoji vakarienė už gerą ganymą? — kiršino Petras.

Jonas tik pasivaipė.

— Neduok dieve kiaulės ganyti! — tarė jis pusverkėmis. — Galvijai kur kas geriau. Jie kad ir veržiasi kur, tai vis iš lengvo; na, ir suturėsi. O čia šmūkšt, šmūkšt į visas puses, ir atsakyk šeimininkei, kad nesuturėjai! Suturėk gi, kad geras! Pamėgintų pati... Grįžk tu dabar, ganomųjų nebtekus!

— Tai kaipgi dabar, Jonai, ar mes ganėva, ar tik sekiojova gaišindamu? — vis nesiliovė Petras.

— Prašykivos geriau galvijų ganytų! — neatsakydamas patarė Jonas.

ŽODYNĖLIS

ag – juk, štai.
ale – bet, tik.
ančiakys – antakis.
antvalnys – pievos padirvys, antežis.
aplaidžia – negandas, bėdos.
atidė – dėmesys.
atmonyti – atkeršyti.
autskaris – autas, autkojis.
bailė – baimė.
barakatinuoti – pusbalsiu skaityti.
bau – ar, gal.
be, beg – ar, argi, gal.
brandulas – branduolys.
buožakys – įtviriamasis dalgio galas, virkš-
čia; grandelė, kuria dalgi įtvieria.
čebatas – aulinis batas.
diementas – deimantas.
ėdis – ėdalas; ėdrumas.
ergelis – triukšmas.
gašavotis – puoštis, dabintis.
gembėti – vingiuoti, raityti.
guosliai – godžiai.
int – į.
išmislas – išmonė, prasimanymas.
įžardyti – įdėti, įterpti.
jeibė – žala, nuostolis.
kaikinti – erzinti, pykdyti.
kasiklis – kastuvėlis bulvėms kasti.
kinis – guolis, gūžta.
kyras – uždangalas, šydas.
krominis – iš krautuvės pirktas.

lermas – triukšmas.
lermininkas – triukšmadarys.
maitotis – išdykauti.
mardva – nenaudėlis, išdykėlis.
marka – kūdra linams merkti, linmarka.
mulinti – traukinėti aukštyn kelnes.
namiegas – namiškis.
nepadorėtis – drovėtis, varžytis.
padas – čia: krosnies apačia.
paravė – pagriovys, griovio kraštas.
paskūrys – poodis.
pavojumas – pavojus.
piesčiukas – tokia piktžolė, dirvinis asiūklis.
pojuokas – baidyklė, vaiduoklis.
rankčios – rungčios – rungtynės.
sėbras – draugas.
selvasaras – deginantis chemikalas.
smaliūgas – smaližius; skanėstas.
spryskas – laipteliai ar kitoks paaukšti-
nimas prieš trobos duris.
stonelė – tvartas.
svavalytis – išdykauti.
šlėbelė – suknelė.
tarpinė – torpinė – durpynas.
tasia – tas pats.
tėvas – laibas, plonas.
triausė – ausinė kepurė.
ūlyčgalis – kelio galas kaimo pakrašty.
vagelis – kaištėlis, spyrelis.
virškščia – dalgio užlenkimas pakraščiu.
žiponėlis – švarkelis.

TURINYS

Tėvelis obuolį reškia	2
Aleksiukas ir motutė	8
Aleksiukas uogauja	14
Ant Popšutės kalno	20
Voverytė	28
Kaziukas – artojas	34
Kaip Jonas su Petru kiaules ganė	44
Žodynėlis	52

J A U N E S N I A M M O K Y K L I N I A M A M Ž I U I

ВАЙЖГАНТАС. АЛЕКСЮКАС И МАТУШКА. На литовском языке. Художница Регина Ульбикайте. Издательство «Вага». Вильнюс, пр. Ленина 50.
VAIŽGANTAS. ALEKSIUKAS IR MOTUTĖ. Redaktorė D. Montvilienė. Techn. redaktorė B. Šlivinskienė. Korektorė D. Meciūnaitė. Duota rinkti 1976.II.5. Pasirašyta spaudai 1976.VI.30. Leidinio Nr. 8297. Ofsetinis popierius Nr. 1, formatas 84×108¹/₁₆—1,75 pop. l.=5,9 sp. l.; 3,9 leid. l. 50 000 egz. Užsak. Nr. 179. Kaina 30 kp. „Vagos“ leidykla, Vilnius, Lenino pr. 50. Spaudė K. Poželos spaustuvė, Kaunas, Gedimino 10

V 0762—156 —100—76
M852(10)—76

V. L1
Va-133

Kaina 30 kp